

LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH INDIE.

De Foeja-bereiding in Poso, door ALB. C. KRUIJT.

De foeja of geklopte boomschors is afkomstig van verschillende boomen, die verschillende namen dragen, als: *umajo*, *karaba*, *inodo*, *ambo*. Ook de foeja draagt denzelfden naam als de boom, waarvan zij afkomstig is. *Ambo* is het meest gezocht, daar men den bast van dezen boom het meest kan uitslaan, zoodat hij zoo dun wordt als chineesch vloeipapier. Deze soort wordt dan ook voornamelijk voor vrouwenbaadjes en hoofddoeken gebruikt. — De grovere soorten bezigt men meer voor sarongs, enz.

De foejaboomen vindt men in de wildernis. Op plaatsen, waar zij niet voorkomen, plant men ze aan; de dikste foejaboomen, die ik zag, hadden een' omvang van 3 tot 4 d.M.

Wil men gaan kloppen, dan wordt de foejaboom gekapt (met een scherp hakmes, in éénen slag) en dan trekt men den bast in zijn geheel er af, zoodat men stukken krijgt van pl. m. 2 d.M. breed en $1\frac{1}{2}$ M. lang. (De nerf van den bast loopt als bij dien van alle boomen van boven naar beneden.)

Nu schilt men met behulp van een klein hakmes de opperhuid van den bast af, zoodat hij aan beide zijden wit is. Vervolgens vouwt men het stuk in vieren op en legt het in water, totdat het onder den hamer komt.

Deze hamertjes, *ike* genaamd, zijn van eene harde, zwarte steensoort, bevestigd aan een' rotansteel, waardoor

de slag zeer veerkrachtig wordt. Iedere foeja-klopster (want alleen vrouwen doen dit werk) hebben eenige van die hamertjes bij zich, grove en fijne, allen voorzien van evenwijdig loopende inkervingen, fijner of grover, naar gelang van het werk, waartoe zij moeten dienen. Men begint te kloppen met de grove om langzamerhand tot de fijnere over te gaan. Datgene op de foeja, wat men lichtelijk zou aanzien voor de nerf van den bast, is dus niet anders dan de indruksele, veroorzaakt door de inkervingen in den hamer (de foeja heeft dus het voorkomen van geschept „Hollandsch papier”). Hadde men deze groeven niet aangebracht, dan zou de foeja bij het kloppen splijten. Intusschen moet de klopster zorg dragen, dat de foeja steeds nat blijft.

Heeft het stuk boomschors de vereischte dikte verkregen, dan is het 2 à 3 maal zoo breed als het oorspronkelijk was (de lengte verandert niet).

Thans legt men een ander (bereids uitgeklopt) stuk foeja naast het stuk, dat juist gereed kwam, zoodanig, dat de randen elkaâr bedekken. Deze randen klopt men dan zoo lang, tot zij geheel in elkaâr zijn geklopt, en geen naad meer zichtbaar is. — Moet het een niet al te groot kleedingstuk worden, dan legt men ook wel 2 à 3 stukken op elkaâr, zoodat zij elkaâr geheel bedekken, en slaat deze dubbele of driedubbele laag tot eene enkele uit. Wat het stuk bij het kloppen aan dikte verliest, wint het aan breedte. — Is de geklopte foeja droog geworden, dan is zij voor verder uitkloppen onvatbaar.

Zooals de Heer van Hoëvell reeds opmerkte, geschiedt dit foeja-kloppen (*mondôdô*) niet in de kampong, maar daarbuiten, in een voor dat doel opgeslagen hutje. Eene 1½ M. lange, circa 8 c.M. dikke en 2½ d.M. breede plank van *wólasi* (eene geele houtsoort), rust met de einden op

twee naar boven eenigszins scherp toeloopeude balkjes, waardoor de plank bij het kloppen een' welluidenden klank voortbrengt; zij is het voorwerp, waarop de boomschors geslagen wordt. De klopster zit plat op den vloer, met de beenen onder de plank geschoven.

Nu nog een enkel woord over de nabewerking. Heeft men genoeg foeja geklopt, dan gaat de Alifoer het bosch in, om *ula* te zoeken, eene vrucht met een' scherp samen-trekkenden smaak. Deze vruchten worden fijn gestampt en uitgeperst en het sap in eene houten kom opgevangen. Met een bosje kippenveeren smeert men nu de foeja stevig in met dit vocht; het schijnt, dat dit *ula*-sap de stof duurzaam maakt. Een baadje houdt het 3 à 4 maanden uit, een sarong langer. (1)

De kunst van verven of kleuren verstaat de Tolage-Alifoer niet, tenzij alleen met *kasumba*, eene roode verfstof. De Tonapo-Alifoeren hebben het in deze kunst zeer ver gebracht, getuige de inderdaad zeer fraai beschilderde hoofddoeken, die ik zond, en welke van hen afkomstig zijn. De kleuren verkrijgen zij uit planten. De voorwerpen, die men gaarne op de foeja afbeeldt, zijn vogels en krokodillen. Overigens maakt men gebruik van allerlei grillige figuren.

Ten slotte zij nog opgemerkt, dat op sommige tijden het foeja-kloppen verboden is, vooral in den oogsttijd.

Poso, 4 Mei '94.

(1) Onder de ons gezonden stukken is een, dat in lengte 2.56 M. in breedte 0.96 M. meet, en waarop, regelmatig verdeeld, figuren waarschijnlijk van hagedissen voorkomen, ieder variërend gekleurd in blauw, paars (bruin) en geel, met zwarte randen. *Red.*

**Lijst van voorwerpen uit Gorontalo en Poso.
Ingezonden door ALB. C. KRUIJT.**

GORONTALO.

1. Een stel van 5 vierkante manden (*kabila*), die in elkander passen, vervaardigd van den geverfden buitensten bast van den pisangboom. Van binnen heeft men silarbladeren aangebracht tot meerdere stevigheid.
2. Een stel van 3 ronde manden (*kabila*) als boven.
3. Eene vierkante mand (*depoehe*), vervaardigd als boven.
4. Twee ronde mandjes (*depoehe*), " " "
5. Twee gewone koeliehoeden (*wontóö*) als boven.
6. Een hoed (*sapéo*) van de gespleten baleinen, die men in het gemoetoe vindt, welke baleinen ook als *kalam* of schrijfstift worden gebruikt.
7. Twee topie's (*oepia*) als boven.
8. Een hoed (*wontóeo*) van rood geverfden pisangbast.
9. Sigarenkoker (*abóbo*), vervaardigd als 6 en 7.
10. Een Gorontaleesch zadel met toebehoorend tuig (*wapídoe*).
11. Monster tabak, zooals die te Gorontalo wordt verbouwd en bewerkt. Zij wordt in den vorm van groote brooden geperst, geel van kleur, hard, onrookbaar.
12. Monster tabak van Atinggola. Deze tabak wordt in bamboes vervoerd, is zwart van kleur en laat zich zeer goed als sigaretten rooken.
13. Monster tabak van Pinogoe. Deze tabak wordt voor den handel niet gekerfd, maar de bladeren worden

in den vorm van groote sigaren gedraaid. Zij is rookbaar en niet zoo zwaar als de voorgaande.

POSO.

a. Kleeding en huisraad.

1. *Oemajo*, de grofste foeja-soort.
2. *Inodo*, de soort foeja, die het meest voor kleeding wordt gebruikt.
3. *Ambo*, de fijnste soort.
4. Een beschilderde hoofddoek (*siga*) van foeja.
5. Een hoofddoek (*siga*), die eerst door het bestrijken met zeker vocht doorschijnend is gemaakt.
6. Drie sarongs (*koemoe*) van foeja, beschilderd.
- 7^a. Twee baadjes voor vrouwen (*lamba*) van foeja, beschilderd.
- 7^b. Twee banden (*boedoe*) van gevlochten rood garen.
8. Hoofddekse van eene kalabas-vrucht.
9. Een kalabas, beschilderd, waarin kalk wordt gedaan ten gebruike bij het betelkauwen.
10. Een armband (*kalimbatoe*) van karbouwen-hoorn.
11. Een armband (*jokoe*) uit eene schelp vervaardigd.
12. Een veger (*posaoe*) van rijsthalmen.
13. Een mondfluit.

b. Vlecht en mandewerk.

14. Twee mandjes (*kèrandji*) van rotan.
15. Eene mand (*baso*), die op den rug wordt gedragen.
16. Eene mand (*padja*) waarin het eten wordt gelegd bij den maaltijd.
17. Eene mand (*okota*) om een aarden pot in te zetten.
18. Zes mandjes van bomba-riet (*bingka bomba*).
19. Tien mandjes van bomba-riet met gekleurden rand van rotan (*bingka lavelo*).
20. Eene mand van silarbladeren (*bingka wando*).

21. Drie mandjes van tole-riet (*bingka tole*).
22. Vier mandjes van tole-riet met gewerkten rand.
23. Drie mandjes van tole-riet tot berging van rijst, sirih, pinang enz. (*doeli-doeli*).
24. Vier mandjes als boven van kleiner vorm.
25. Een mandje als boven met bijbehorende kleine doeli-doeli.
26. Drie manden van bomba-riet, (*kapipi*).
27. Zeven tashjes van daoën tikar (*dompipi*), gebruikt tot berging van sirih en pinang.
28. Een mat van tole-riet (*tole-tole*).
29. Een gevlochten mat van silarbladeren (*alitapi*).
30. Twee matten als boven met gewerkten rand.
31. Drie rijstzakken (*rombe*) van silarbladeren.

c. Wapenen en werktuigen.

32. Hoed van een' voorvechter (*songko tadoelako*).
 33. Koppensnellerszwaard (*penái*).
 34. Koppensnellerszwaard (*penái*).
 35. Een klein zwaard.
 36. Een hakmes (*laboe*).
 37. Een hakmes, kleiner soort, veel door de vrouwen gebruikt.
 38. Een mes, dat tot allerlei doeleinden dient (*sobo*).
 39. Een monster tabak uit de bovenlanden.
 40. Snavel van een' jaarvogel.
-

**Tweede lijst van voorwerpen ingezonden
door ALB. C. KRUIJT.**

1. Twee beschilderde sarongs van foeja.
 2. Onbeschilderd foeja (4 stuks).
 3. Twee beschilderde hoofddoeken van foeja.
 4. Twee geweven hoofddoeken van Parigi.
 5. Een armband uit schelp gehouden (*jokoe*).
 6. Vier armbanden uit karbouwenhoorn gesneden (*toga*).
 7. Een halsketting van roode vruchten.
 8. Een stel belletjes, die men op zijde of van achter aan den gordel hangt, en die onder het loopen voortdurend klingelen (*bangkula*).
 9. Een klokje met hetzelfde doel als n°. 8 (*dio-dio*).
 10. Een matje, dat de Alifoer om het middel hangt, en waarop hij komt te zitten als hij zich neêrzet (*ampe*).
 11. Een buikband voor vrouwen (*ale*). Deze band wordt om het middel gevlochten.
 12. Een kokertje van bamboe, ter bewaring van kalk (*teoela*).
 13. Een lepeltje uit been gesneden.
 14. Een mand, die op den rug wordt gedragen (*woewoe*).
 15. Drie toortsen van hars (damar), die in de huizen ontstoken worden en als lamp dienst doen (*silo*).
 16. Een bijl van inlandsch maaksel (*oewasa*).
 17. Twee gewone speren van inlandsch maaksel (*tawala*).
 18. Een fraaie speer door hoofden en aanzienlijken gebruikt, versierd met geitenhaar (*sorongi*).
 19. Een schild (*kanta*).
-